אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

המחלקה ללימודי המזרח-התיכון

מבוא לדת האסלאם

מרצה: ד"ר מוחמד אל-עטאונה
מתרגלים: ד"ר אביעד מורנו
גב' סבינה עבדולאיב

א. מבנה הקורס:

1. **הרצאה:** קורס זה יעסוק בתולדות דת האסלאם מהמאה השביעית לספירה הנוצרית ועד היום. ננסה להבין את עיקרי האמונה המוסלמיים, כמו גם תהליכים חברתיים-פוליטיים-תרבותיים שעברו על החברות המוסלמיות במהלך 14 המאות האחרונות. נעסוק במצוות היסוד, בקוראן ובחדית', במשפט, בחינוך, במיסטיקה, בפילוגים והכיתות, בפולמוסים פנימיים, ויכוחים בין-דתיים ובתנועות התחדשות ורפורמה.
2. **תרגול:** מהווה חלק ב' של המפגש השבועי באמצעותו נקרא מקורות היסטוריים רלוונטיים לנושא ההרצאה (ראו להלן סדר שיעורים וביבליוגרפיה).

ב. חובות הקורס:

1. בוחן בקיאות שמשקלו 15% מהציון הסופי ייערך בשבוע השלישי של הקורס. הבוחן יהיה על הפרקים הבאים מספרו של קלוד כאהן, <u>האסלאם: מלידתו עד תחילת האימפריה העת'מאנית</u>: 1, 2, 3, 7, 9, 10. הפרקים הדרושים זמינים לקריאה בהיי לירן.
2. שתי מטלות שמשקלן הכולל הינו 10% מהציון הסופי (משקל כל מטלה 5%).
3. מבחן סוף סמסטר שמשקלו 75% מהציון הסופי בקורס.
4. נוכחות בזמן חובה בתרגולים (שלושה איחורים ייחשבו כחיסור).

ג. סדר השיעורים וביבליוגרפיה:

1. האסלאם כמהפכה

א) **הקוראן**; תרגום: אורי רובין, הוצאת אוניברסיטת תל אביב, 2005: "בשורת רעש האדמה"; "בשורת הכוכב", פסוקים 28-1; "בשורת הנביאים", פסוקים, 93-92; "בשורת השולחן הערוך", פסוקים 50-48, 55; "בשורת הנשים", פסוק 59; "בשורת הפרה", פסוק 163.

ב) ברנרד לואיס, **האסלאם בהיסטוריה**. תל אביב: זמורה ביתן, 1984, ע"ע, 31-13.

ג) קארן ארמסטרונג, **מוחמד ביוגרפיה של הנביא.** ירושלים: הוצאת כתר, 1993, ע"ע 59-98.

2. התורה ומצוות היסוד

א) **הקוראן**; תרגום: אורי רובין, "בשורת הפרה", פסוקים 158, 185, 195-200, 238-239; "בשורת הנשים", פסוקים 57-47; " בשורת השולחן הערוך", פסוקים 37-12, 79-70; "בשורת האפלה", פסוקים 14-1.

ב) חוה לצרוס יפה, "הפרובלימטיקה הדתית של העלייה לרגל באסלאם." בתוך: **דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים**, ירושלים, ה, תשל"ג-תשל"ה, ע"ע, 243-222.

ג) נחמיה לב-ציון, דפנה אפרת, דניאלה טלמון הלר, **האסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת**. האוניברסיטה הפתוחה, 2000, כרך א, ע"ע, 48-50, 53-60.

3. משפט (שריעה)

א) נחמיה לב-ציון, דפנה אפרת, דניאלה טלמון הלר, **האסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת**. האוניברסיטה הפתוחה, 2000, כרך ב, ע"ע, 42-11.

ב) ואיל חלאק,"האם נסגרו שערי האג'תהאד," תרגום: מיכל סלע, בתוך: **ג'מאעה** 8, תשס"ב, ע"ע, 168-118.

ג) Al-Bukhari, *Sahih* (Translated by Muhammad Muhsin Khan). Lahore, Pakistan : Kazi Publications, 1986.

ד) **הקוראן**; תרגום: אורי רובין, "בשורת הנשים", פסוקים, 13-12.

4. הג'האד— על שלום, מלחמה והיחס לבני הדתות האחרות

א) **הקוראן**; תרגום: אורי רובין, "בשורת הפרה", פסוקים 193-190, 218; "בשורת הפרקאן", פסוק 52; " בשורת השולחן הערוך", פסוק 35, "בשורת המלקוח (אלאנפאל)", פסוק 72.

ב) מרק כהן, "האסלאם והיהודים: מיתוס, מיתוס נגדי, היסטוריה," בתוך: ח. לצרוס-יפה (עורכת), **סופרים מוסלמים על יהודים ויהדות**, ירושלים תשנ"ו, ע"ע, 36-21.

ג) A. G. Noorani, *Islam&Jihad: Prejudice versus Reality*. New York: Zed Books, 2002, pp.45-62.

5. תיאולוגיה (עלם אלכלאם)

א) אבן ח'לדון, **אקדמות למדע ההיסטוריה** (תרגום: קופליבץ). ירושלים: מוסד ביאליק, 1966, פרק 10, "מדע הכלאם", ע"ע, 321-320, פרק 21, "מדע המטאפיזיקה", ע"ע, 341-339.

ב) *Kalam*, Encyclopedia of Islam, New Edition, p. 237

ג) אל-אשערי, "מקאלאת אל-אסלאמיין" (תרגום: חוה לצרוס יפה), בתוך: **פרקים בתולדות הערבים והאסלאם**; בעריכת חוה לצרוס יפה. תל-אביב: הוצאת רשפים, תשל"ח, ע"ע, 372-376.

6. פילוסופיה ומדעים (פלספה ועלום)

א) *al-Kindi's Metaphysics*. Tr. Ivry A.L. State University of New York Press, 1974, Part 2, "On First Philosophy," pp. 55-58.

ב) Rosental F. *The Classical Heritage in Islam*. Berkeley, University of California Press, 1965, pp. 81-82.

ג) אלברט חוראני, **היסטוריה של העמים הערביים**. פרק 11, ע"ע, 189-197.

ד) אבן ח'לדון, **אקדמות למדע ההיסטוריה** (תרגום: קופליבץ). ירושלים: מוסד ביאליק, 1966, ע"ע 337-338, 343-345, 349-352.

7. מינויות (פילוגים באסלאם)

א) איתן קולברג, "השיעה: סיעתו של עלי", בתוך: **מחאה ומהפכה באסלאם השיעי**. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1984, ע"ע, 11-30.

ב) דנה ניסים, **הדרוזים**, רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן, 1998, ע"ע, 13-47, 75-89.

ג) Ibn Tahir al-Baghdadi, *al-Farq bayna al-firaq* (Muslim schisms and sects, translated by Abraham S. Halkin). Philadelphia: Porcupine Press, 1978, pp. 41-66.

8. חכמי הלכה (העולמא) ומערכת החינוך

מטלה 1- הפקת תזה

א) George Makdisi, "Madrasa and University in the Middle Ages" *Studia Islamica,* No. 32 (1970), pp. 255-264.

ב) נחמיה לב-ציון, דפנה אפרת, דניאלה טלמון הלר, **האסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת.** האוניברסיטה הפתוחה, 2000, כרך ג, ע"ע, 50-35, 103-81.

ג) אבנר גלעדי, "היחיד במחשבת החינוך האסלאמית הקדומה", בתוך: **האסלאם ועולמות השזורים בו**. ירושלים: הוצאת האוניברסיטה העברית, 2002, ע"ע, 190-171.

9. מיסטיקה (צופיות)

מטלה 2- ניתוח טקסט

א) אל-ע'זאלי, **הפודה מן התעיה והטעות והמוביל אל בעל העוז והמלכות** (תרגום: חוה לצרוס יפה), פרק ו', "דרכי החסידות", ע"ע, 55-60.

ב) פריד אלדין אלעטאר, "הפרפרים והנר". **ילקוט הדתות**; עורך בנטויץ י, תל-אביב: הוצאת יהושע צ'יצ'יק, ע"ע, 211-212.

ג) שרה סבירי, **הסופים: אנתולוגיה**, תל-אביב: הוצאת מפה, 2008, ע"ע 183-195, 284-292, 295-306.

ד) נחמיה לב-ציון, דפנה אפרת, דניאלה טלמון-הלר, **האסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת.** האוניברסיטה הפתוחה, 2000, כרך ב, ע"ע, 147-174.

10. ביקורת פנימית- תנועות רפורמה והתחדשות

א) Gatje H. *The Qur'an and its Exegesis*. Ch.2, "Modern Qur'anic Exegesis," pp. 248-252.

ב) Ahmad Dallal, "The Origins and Objectives of Islamic Revivalist Thought, 1750-1850. *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 113, No. 3 (Jul. - Sep., 1993), pp. 341- 359

11. המאה העשרים

א. אורי קופפרשמידט, מאיר חטינה, "מאגודה לתנועה". בתוך: **האחים המוסלמים: חזון דתי במציאות משתנה**; בעריכת אורי קופרשמידט, מאיר חטינה. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2012, ע"ע, 12-54.

ב. סייד קוטב**, ציוני דרך על הג'אהליה החדשה** (תרגום מיכל סלע), בתוך: **זמנים**, רבעון להיסטוריה, אוניברסיטת תל-אביב, זמורה-ביתן, 32 (סתיו), 1989.

ג. מרטין קרמר, "האסלאם הוא הכוח של העתיד", בתוך: **אסלאם ודמוקרטיה בעולם הערבי**; בעריכת מאיר ליטבק. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1997. ע"ע 24-43.

ד. James Piscatori, *Islam in a World of Nation State*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986, pp. 22-39.

ה. אסף דוד, "'האסלאם האמיתי ותפקידו בחברה המודרנית': נוסח גילוי הדעת החותם של הועידה האסלאמית הבין לאומית הראשונה", רוח מזרחית, 3 (חורף) 2006, ע"ע 40-43.

12. האסלאם לאחר 11 בספטמבר

א. Costas Panagopoulos, "Arab and Muslim Americans and Islam in the Aftermath of 9/11". *Public Opinion Quarterly*, Vol. 70, No. 4 (Winter 2006), pp. 608–624

ב. Mahmood Mamdani, "Good Muslim, Bad Muslim: A Political Perspective on Culture and Terrorism", Vol. 104, No. 3 (Sep., 2002), pp. 766-775

ב. ברנרד לואיס, "מרי האסלאם: מתי החל הסכסוך עם המערב וכיצד יוכל להסתיים?", בתוך: בעקבות ה-11 בספטמבר: אסלאם ומערב- בין עימות להשלמה"; בעריכת אסתר ובמן. תל-אביב : מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, אוניברסיטת תל-אביב, 2002.

13. חזרה כללית ודיון במבחן הסופי